

Oreobuteo berberská

V dnešním článku bych vás chtěl seznámit s velmi hezkými kurovitými ptáky – orebicemi. Jedná se o ptáky o něco větší než koroptve. Jejich hmotnost se pohybuje od 400 g (orebice berberská) po 800 g (orebice čukar). Tělo má šedou až šedomodrou barvu s hnědými odstíny. Boky jsou visle černé, hnědé a bíle pruhované. Samec i samice jsou zbarveni stejně. Pouze samice jsou nepatrně menší a chybí jim ostruha. Přirozený výskyt se omezuje na jižní oblasti Eurasie. Orebice jsou ptáci typičtí pro oblasti s nízkou vlhkostí vzduchu, jako jsou polopouště a skalní oblasti, ale navštěvují i kulturní krajinu nížin. Můžeme je najít od úrovně mořské hladiny až po nadmořské výšky kolem 4000 m.

Orebice horská, orebice čínská a orebice čukar jsou zbarveny velmi podobně. Vrch hlavy, prsa, hřbet i kostřec jsou břidlicově šedé nebo šedomodré. Typickým znakem těchto druhů je bílé hrdlo ohraničené černým proužkem.

Orebice čínská (*Alectoris magna*) má na rozdíl od orebice horské a orebice čukar na boku krku za černým proužkem, oddělujícím bílé hrdlo od zbytku těla, ještě hnědý proužek. Od orebice čukar se liší ještě černým páskem u kořene zobáku, podobný má i orebice horská. Orebice čínská, která se dříve nazývala také dle svého objevitele – orebice Převalského, vytváří ve střední Číně dva poddruhy. Nominální poddruh **orebice čínská jižní** (*Alectoris magna magna*) je ze z. stří. Číny (s. a stří. provincie Čching-chaj). Roku 2004 byl od něj oddělen na základě molekulárních studií druhý poddruh – **orebice čínská severní** (*Alectoris magna lanzhouensis*), který se vyskytuje

Orebice

na s. stří. Číny (provincie – sv. Čching-chaj, stří. Kan-su a jz. Ning-sia).

Orebice čukar (*Alectoris chukar*) má z orebic nejrozsáhlejší rozšíření. Našel jsem i název napsaný jako orebice chukar, orebice šukar nebo orebice chuchar. Od orebice horské a orebice čínské se liší bílým peřím na stranách kořene zobáku. Šestnáct poddruhů orebice čukar se vyskytuje od severovýchodní Číny po jihovýchodní Bulharsko. Nezápadnějším poddruhem je **orebice čukar západní** (*Alectoris chukar kleini*) z jv. Bulharska, sv. Řecka, sz. a s. Turecka a Kavkazu. Druhý poddruh, **orebice čukar jihoanatolská** (*Alectoris chukar cypriotes*), obývá jz. a j. stří. Turecka a ostrovy Kréta, Rhodos a Kypr. **Orebici čukar arabskou** (*Alectoris chukar sinaica*) nalezneme na severu Sýrie, v poušti na Sinajském poloostrově až po sz. Saudskou Arábii. Orebice čukar v Izraeli jsou také řazeny do uvedeného poddruhu, ale někteří systematikové je řadí k poddruhu *Alectoris chukar cypriotes* na základě malých rozdílů v genetických znacích mezi orebicemi žijícími na severu a jihu Izraele. **Orebice čukar kurdská** (*Alectoris chukar kurdestanica*) se vyskytuje od Kavkazu po jv. Turecko, s. Sýrii, s. Irák, s. Irán. **Orebice čukar mezopotamská** (*Alectoris chukar webe*) obývá v. Irák, jz. Irán. **Orebice čukar turkmenská** (*Alectoris chukar shestoporovi*) je z Turkmenistánu a s. Afganistanu, **orebice čukar kyzylkumská** (*Alectoris chukar subpallida*) z Uzbekistánu, jv. Kazachstánu a Tádžikistánu a **orebice**

čukar afghánská (*Alectoris chukar koroviakovi*) se vyskytuje od v. Iránu až po z. Pákistán. **Orebice čukar pamírská** (*Alectoris chukar falki*) poletuje v oblasti od sv. Kazachstánu po s. stří. Afganistanu až po sz. Čínu (z. provincie Xinjiang), **orebice čukar džungarská** (*Alectoris chukar dzungarica*) od v. Ťanšanu po Altaj, Tuvskou republiku a sz. Mongolsko. **Orebici čukar karakorumskou** (*Alectoris chukar pallescens*) potkáme v sv. Afganistanu, j. Pamíru, sz. Indii až po z. Tibetskou náhorní plošinu, **orebici čukar Ťanšanskou** (*Alectoris chukar fallad*) v Ťanšanu na sz. provincie Sin-ťiang (sz. Čína), **orebici čukar ujugorskou** (*Alectoris chukar pallida*) na z. a j. provincie Sin-ťiang (sz. Čína), **orebici čukar himálajskou** (*Alectoris chukar chukar*) ve v. Afganistanu až po Nepál. **Orebice čukar severočínská** (*Alectoris chukar pubescent*) hnízdí od z. provincie Čching-chaj a z. provincie Sečuánu přes Vnitřní Mongolsko po Liao-ning (s. Čína) a poslední poddruh, **orebice čukar západomongolská** (*Alectoris chukar potanini*), v z. Mongolsku a s. Číně (s. provincie Kan-su a Vnitřní Mongolsko).

Orebice horská (*Alectoris graeca*) vytváří čtyři rasy. Jedná se o výhradně evropský druh. Liší se od orebice čukar černým páskem u kořene zobáku a menší velikostí. (V této souvislosti bych chtěl upozornit na někdy chybné určení druhu. Je pravdou, že orebice čukar byla dříve řazena k druhu orebice horské, ale je to už delší dobu, kdy tyto druhy byly odděleny. Je proto chybou uvádět orebici čukar jako orebici horskou, což se občas u chovatelů stává). **Orebice horská alpská** (*Alectoris graeca saxatilis*) obývá pohoří Alpy od Francie po Rakousko a z. Bulharsko. **Orebici horskou apeninskou** (*Alectoris graeca orlandoi*) můžeme potkat v horách Apeninského poloostrova. **Orebice horská řecká** (*Alectoris graeca graeca*) běhá v horách Iónských ostrovů, Řecku, jižním Bulharsku a zřejmě i Albánii. **Orebici horskou sicilskou** (*Alectoris graeca whittakeri*) najdeme ve vnitrozemí Sicílie.

Orebice čukar

Orebite berberská – pár

Orebite čukar jihoanatolská

Orebite horská (vlevo) a orebite čukar

Druhým čistě evropským druhem je orebite rudá (*Alectoris rufa*) z jihozápadní Evropy. Oproti předcházejícím druhům se liší černými čárkami na krku za černým proužkem lemujícím bílé hrdlo. **Orebite rudá východní** (*Alectoris rufa rufa*) se vyskytuje hlavně v nížinách jižní a západní Francie, sz. Itálie a ostrovů Elba a Korsika. Druhá rasa – **orebite rudá západní** (*Alectoris rufa hispanica*) obývá s. a z. Pyrenejského poloostrova. **Orebite rudá jižní** (*Alectoris rufa intercedent*) pobíhá po v. a j. Pyrenejského poloostrova a na Baleárských ostrovech.

V severní Africe žije orebite berberská (*Alectoris barbara*), dříve známa jako orebite skalní nebo orebite pouštní. Je jedinou orebicí, které chybějí černé znaky na těle, kromě černých svislých čárek na bocích typických pro všechny orebice. Dalším typickým znakem druhu je skořicově zbarvený krk s bílými perličkami. **Orebite berberská marocká** (*Alectoris barbara koenigi*) se vyskytuje v sz. Maroku a na Kanárských ostrovech. Na Kanárské ostrovy možná byla introdukována člověkem. **Orebiti berberskou alžírskou** (*Alectoris barbara barbara*) můžeme potkat v sv. Maroku, s. Alžírsku, s. Tunisku a na

Orebite čínská

Sardinii. Na Sardinii však nemusí být původní, ale mohla sem být vysazena člověkem. **Orebite berberská saharská** (*Alectoris barbara spatzi*) poletuje v j. a v. Maroku, s. Mauretánii, j. Alžírsku, j. Tunisku a sz. Libyi, asi také v s. Chadu. **Orebiti berberskou libyjskou** (*Alectoris barbara barbata*) dnes najdeme jen v sv. Libyi, dříve se vyskytovala i v přílehlé oblasti sz. Egypta.

Poslední oblastí, kde se orebice vyskytují, je Arabský poloostrov.

Orebite černošedá je typická pruhem černého peří na hlavě, táhnoucím se od čela přes temeno po týl. Jedná se o největší druh rodu. **Orebite černošedá arabská** (*Alectoris melanocephala melanocephala*) pochází z j. Arábie od Jeddah (z. Saúdská Arábie) po z. a stř.

Jemen, **orebite černošedá jemenská** (*Alectoris melanocephala guichardi*) z v. oblasti Hadrarnut (v. Jemen). Celá oblast jejího výskytu je v pohořích při jihozápadním a jižním pobřeží Arabského poloostrova. Roku 1890 snad byla viděna i v Eritreji na druhé straně Rudého moře, ale nebylo to opakované pozorování. Zřejmě se jednalo o zalétlého jedince.

Jediná orebice s černými líci a nevytvářející poddruhy je **orebite Philbyova** (*Alectoris philbyi*) známa z jz. Arábie – z pohoří podél západního pobřeží Arabského poloostrova – od Jeddah po sz. Jemen. Je druhým druhem žijícím na Arabském poloostrově. Je nejmenším druhem rodu.

Jednotlivé poddruhy jednotlivých druhů orebic se od sebe velmi špatně rozlišují. Liší se pouze v odstínech barev typických pro jednotlivé druhy na jednotlivých částech opeření. Dalším rozlišením poddruhů je oblast jejich rozšíření, nepočítáme-li genetickou výbavu jednotlivého poddruhu. Proto se v zajetí většinou chovají kříženci poddruhů jednotlivých druhů.

Orebite jsou považovány za myslivecky zajímavé. Proto byly vysazeny i na jiných kontinentech. Orebite horské

a čukar (to bylo ještě v době, kdy nebyly rozlišovány jako samostatné druhy) byly introdukovány ve Velké Británii, Rusku, USA, Kanadě, Mexiku a na Novém Zélandu, orebice čukar na Havajských ostrovech, orebice berberská ve Španělsku, na Kanárských ostrovech, v USA a Austrálii. Orebice rudá byla vysazena v různých částech Evropy, na některých atlantických ostrovech (Azorské ostrovy, Kanárské ostrovy), také v USA a na Novém Zélandu.

I u nás se konaly a konají pokusy s chovem orebic v přírodě. Pokusy s aklimatizací probíhaly a probíhají opakovaně od 17. století až dosud. Klecový odchov se daří, ale jedinci vysazení do přírody špatně přežívají. Většina vysazených orebic hyne v průběhu zimy celkovým vyčerpáním nebo je chytí predátoři.

V Evropě se chovají v zajetí všechny druhy orebic kromě orebice čínské. V chovech převažují orebice čukar a orebice rudé. U nás můžete vidět orebici rudou v Lesoparku Chomutov. V ZOO Plzeň mají orebici čukar jihoanatolskou (*Alectoris chukar cypriotes*) a orebici berberskou.

Orebice černohlavé, orebice Phylbiova, orebice horská alpská, ale i čisté poddruhy ostatních orebic jsou v zajetí chovány vzácně. Občas můžeme orebice vidět i u našich chovatelů, kteří je vystavovali i na chovatelských výstavách např. v Lysé n. L. či Olomouci.

IUCN stavy jednotlivých druhů orebic hodnotí jako málo ohrožené (LC) – kromě orebice horské, kterou hodnotí jako blízko ohrožení (NT). IUCN red list uvádí stavy orebice černohlavé, orebice Phylbiovy a orebice čukar jako stabilní. U zbývajících druhů mají početní stavy klesající tendenci. V seznamech CITES nejsou orebice uvedeny.

Příčinami poklesu stavu orebic v přírodě jsou zřejmě změny v přírodním

prostředí, způsobené převážně člověkem, a nadměrný lov.

Podmínky chovu

Jak jsem se už zmínil, orebice obývají převážně skalnaté svahy (často s vápenitým kamenitým podložím), vádí či náhorní planiny řídké zarostlé vegetací. Horské druhy občas navštěvují řídké horské jehličnaté lesy, ale dávají přednost vřesovištím, pastvinám a travnatým plochám s nízkými křovinami. Většinou se vyskytují v 900–2700 m (orebice horská), ale i 4500 m n. m. (orebice čukar). Najdeme je i v blízkosti lidských obydlí.

Oba druhy na Arabském poloostrově obývají pohoří porostlá vegetací včetně horských jehličnatých lesů od mořské hladiny do 3000 m n. m. (orebice černohlavá) či 3600 m n. m. (orebice Phylbiova). Vedle toho je můžeme pozorovat i ve vádí a kulturních oblastech. Podobné prostředí obývá i orebice berberská na severu Afriky.

Orebice rudá je obyvatelem horských oblastí do 2000 m n. m.. Vybírá si podobné terény jako horské druhy, ale oproti nim ji můžeme častěji zastihnout i v kulturní krajině.

Pro chov orebic si musíme připravit suchou, ale ne prašnou voliéru. Její ideální velikost činí (dle mého názoru) minimálně 2 × 4 m a je z více než jedné třetiny zastřešená. Pro chov orebice černohlavé a orebice Philbyho si musíme na zimu připravit mrazu prostý suchý prostor. Orebice berberské můžeme při mírném mrazu chovat venku. Horské druhy pak snesou i mraz, ale zřejmě jim nesvědčí mokrý sníh. Půda ve voliére by měla být velice dobře propustná. Na dno voliéry můžeme dát na drenážní vrstvu např. písek. Pro hnízdění zasadíme trs vyšší trávy a keř nebo malý stromek, který by tvořil stín v určité části voliéry nebo kryt pro hnízdo. Sluníčko se

postará o určitou dezinfekci povrchu půdy od parazitů obsažených v trusu, jako jsou kokcidie a další. Na přemnožené kokcidie jsou orebice poměrně dost citlivé. Musíme jim však vytvořit možnost se ukrýt ve stínu. Orebice jsou ptáci s denní aktivitou. Noci přečkávají někde ve skrytu na zemi. V přírodě to může být na skalních lavicích, pod keři apod. Z tohoto pohledu se mi líbila např. voliéra orebic ve Walsrode (mohla by být ale větší) nebo v ZOO Norimberk. V plzeňské zoo mají orebice ve voliérách s venkovní a vnitřní částí. Za vlhkého počasí je mohou zavít ve vnitřní části.

Pro větší bezpečnost orebic či ostatních hrabavých můžeme pod pletivový strop voliéry připevnit síť, která zabrání zranění ptáků při prudkém vzletu nahoru.

Krmení

V přirozené potravě orebic převažuje rostlinná složka. Hledají a požírají vedle semen trav i listy rostlin, rašící rostliny a bobule různých druhů rostlin. Pouze na jaře v době rozmnožování vyhledávají ve větší míře zdroje živočišných bílkovin – mravence, brouky, kobylky či sarančata a další bezobratlé. Kuřata první dny vyhledávají téměř výhradně drobné bezobratlé. Až asi po dvou týdnech začínají přijímat i rostlinnou stravu.

V zajetí orebice krmíme směsí semen, granulátem pro bažanty, zeleným krmením, v zimě a na začátku doby rozmnožování obilnými zrny. Na jaře při přípravě na hnízdění zvyšujeme podíl živočišné složky. Jednak podáváme speciální granule nebo vaječnou směs složenou z nastrouhaných vařených vajec, nastrouhané mrkve, krájených kopřiv a směsí pro kuřata nebo strouhanky (u ní musíte dát pozor, aby neobsahovala krystalky soli). Především při odchovu mláďat ještě přidáváme hmyz.

Orebice horská alpská

Orebice Philbyova

Orebece rudá

Orebece čukar – kuře staré asi 1 měsíce

Na internetu jsem našel navrhované složení potravy orebice horské, které vyzkoušely České lesy u jedinců chovaných ve voliére. Doporučená krmná dávka pro dospělé jedince by se měla skládat z 69,9% ze zelené stravy (trávy, listy, ozimy, hlízy a další), 27,6% ze semen (zrnin, semen, plodů, bobulí a další) a 2,5% ze živočišné složky (hmyz, měkkýši, červi apod.). Přičemž doporučené množství potravy na jednu orebici je 30 g na kus a den.

Potrava kuřat se v prvních dnech života skládá z více než 90% ze živočišné složky.

Rozmnožování

V zimním období se orebice v přírodě sdružují do malých hejnek, která se před příchodem jara rozdělují na páry. Orebice jsou monogamní, ale byli pozorováni i samci – bigamisté. Samec vybírá teritorium určené pro hnízdění a brání jej proti soupeřům. Samice zase vyhledávají místo vhodné pro hnízdění ve skrytu trsů rostlin či převislých větví, ve skalních šterbinách, pod skalními převisy apod.. Hnízdo je umístěno tak, aby bylo chráněno i před predátory. Samice vyhrabává důlek sloužící za hnízdo sama a vystýlá jej stébly trav. Do něj snáší 5–8 vajec (orebice Phyllobiova), 8–14 vajec (orebice horská). V dřívějších dobách byla v zajetí vejce odebírána a při tom byly zjištěny snůšky i 50–100 vajec od jedné samice za rok – především u orebic horských a orebic čukar. Není však dobré slepičky takto vyčerpávat. Na vejcích sedí slepička sama, kohoutek ji hlídá. Stává se, že mohou mít i dvě snůšky ročně. U orebice horské bylo pozorováno, že na jedné snůšce sedí slepička a na druhé kohoutek. Po 22–26 dnech se líhnou kuřata, která první den zůstávají na hnízdě.

O vylíhlá kuřata se starají oba rodiče. Druhý den už kuřata následují rodiče a hledají si s jejich pomocí potravu. Od desátého dne se začínají přikrmovat drobnými semeny. V deseti dnech (někteří uvádějí již po sedmi dnech života) jsou kuřata schopna přeletovat spolu s rodiči. V padesáti dnech věku jsou již plně vzletná. V prvních dnech se potrava mladých orebic skládá téměř výhradně z různých drobných bezobratlých. Postupně pak kuřata přecházejí na semena a části rostlin. S rodiči zůstávají kuřata až do jara příštího roku, kdy se postupně hejnkou rozdělují na hnízdící páry. V zimních měsících byla pozorována i hejnkou složená z několika rodin. Tím se snadněji brání před predátory a nepřízní počasí. Pohlavně dospělí jsou již v prvním roce života.

V líhni při umělém odchovu musíme zabezpečit teplotu 37,5–37,7°C a relativní vlhkost 55–60%. Při klubání musíme relativní vlhkost zvýšit, aby nezaschly vaječné blány. Po vylíhnutí kuřata přemístíme do prostoru vyhrátého na 30°C v jednom místě. Jinde může být chladněji. Podle chování mláďat pak můžeme upravit teplotu. V případě, že je jim teplo, se zdržují dále od tepelného zdroje, v opačném případě co nejbližší zdroj. Kuřata začneme druhý den krmit startovacími granulami. Je doporučováno, aby obsahovaly 28% bílkovin a kokcidiostatika. Granulky se doplňují nastrouhaným vařeným vejcem, zeleným krměním a hmyzem (hlavně moučnými červy či jinými dostupnými druhy krmného hmyzu).

Pro dobrý přehled o chovaných jedincích je nutné si je označit. Lepší možností je kroužkování. Kroužkovat můžeme ve stáří 2–3 týdnů kroužky o vnitřním průměru 9 mm. Musíme si však vyzkoušet, zda kuřata nemohou

kroužek ztratit. Kroužkování ale nemůžeme odkládat, abychom jim uzavřené kroužky navlékli přes prsty.

Závěr

Orebice patří v našich chovech k choulostivějším ptákům, ale jsou to ptáci velmi zajímaví. Nejsou tak náročné na prostor jako mnozí jiní hrabaví. Ještě jednou bych chtěl zdůraznit nutnost suché voliery. Pro snadnější pochopení jednotlivých poddruhů jsem se pokusil navrhnout jejich české názvy. Jsem si vědom, že se asi příliš používat nebudou. Dalším problémem je možnost rozlišování poddruhů jednotlivých druhů orebic. Poddruhy se od sebe liší pouze v odstínech barev, a tak se v chovu používají pouze jednotlivé druhy – kromě orebice horské alpské, u níž je snaha ji chovat v čisté linii pro eventuální repatriaci na původní místa rozšíření. Výjimečně jsou chovány i jiné druhy v čisté linii poddruhů. Závěrem bych chtěl poděkovat pracovníkům MOS Přerov za možnost nafotit preparáty ptáků a redakci za poskytnutí foto orebice čínské.

Petr Bednář – Přelouč
bednar.vydra@seznam.cz
Foto: autor a archiv redakce

Použitá literatura:

S. Madge, Phil McCowan (2001) – Pheasants, Partridges and Grouse J. de Hoyo a kol. (2014) – Illustrated Checklist of the Bird of the World – volume 1 Hudec K. a kol. (2003) – Soustava a české názvosloví ptáků světa Raethel Heinz-Sigurd, von Wissel Curt, Stefani Max (1976) – Fasanen und andere Hühnervögel J. de Hoyo a kol. (1994) – Handbook of the Birds of the World – volume 2